

Гендерна толерантність як альтернатива прихованому гендерному расизму (до полеміки з О. Кісь)

О. І. Пархоменко, Класичний приватний університет, Запоріжжя, Україна

УДК 316

doi: 10.15421/1717164

Статтю присвячено проблемі гендерної толерантності як альтернативи прихованому гендерному расизму. Автор у результаті проведеного аналізу приходять до висновку про те, що точка зору О. Кісь містить слушні твердження щодо формального статусу жінок, у відповідності до яких останні не мають достатньої, на погляд автора, влади над чоловіками. Зважаючи на ту обставину, що наше суспільство формально має патріархальну структуру (начебто матриархату не може бути в принципі) і, виходячи з принципу гендерної рівності, в багатьох сферах суспільного життя жінки є формально дискримінованими.

Такими сферами, де виявляються маркери формальної дискримінованості, є процедура прийняття на роботу та розміри оплати праці, які є нижчими ніж у чоловіків. Із цього дійсно випливають дещо менші можливості зробити кар'єру, що є пов'язаним із об'єктивними чинниками, (вагітність, народження дитини та догляд за нею). Виконання материнських функцій призводить до втрати професійних навичок і, після виходу з відпустки по догляду за дитиною, потребує певного часу на їх відновлення, що впливає на конкурентоспроможність порівняно з іншими кандидатами на ринку праці. В той же час, автор вважає, що О. Кісь дещо проігноровано неформальні маркери влади, якими володіє жінка в українському суспільстві.

Ключові слова: гендерна толерантність; гендерний расизм; гендерна культура; гендерний дискурс; гендерні ролі; гендерна дискримінація; патріархат; матриархат

Gender tolerance as an alternative to hidden gender racism (to the polemic with O. Kis)

O. I. Parkhomenko, Classic private university, Zaporizhzhia, Ukraine

The article is devoted to the problem of gender tolerance as an alternative to hidden gender racism. As a result of the analysis, the author comes to the conclusion that O. Kis's point of view contains a valid statement concerning the formal status of women, according to which the latter do not have sufficient power over men in the author's opinion. Considering the fact that our society has formally a patriarchal structure, (like matriarchy can not be in principle) and, based on the principle of gender equality, women are formally discriminated in many spheres of public life.

Such areas where markers of formal discrimination are identified are the procedure for hiring and wage rates that are lower than for men. And this really causes a slightly smaller opportunity to make a career, which is related to objective factors (pregnancy, childbirth and care of it). The performance of maternal functions leads to the loss of professional skills after leaving care leave for the child and requires some time to restore them, which affects competitiveness compared to other candidates in the labor market. At the same time, the author believes that the author ignores some of the informal power markers possessed by a woman in Ukrainian society.

The liberal gender discourse, built on the principle of tolerance, demonstrates the idea that women have equal rights with men and can be guided by different roles, become professionals or housewives according to their choices. In this case, the social contract of a woman «working mother» (which arose in the socialist period), transformed into a contract "professional women", the main guideline is professional achievement. Consequently, independent, strong, intellectual, talented, successful women become the reference patterns for imitation in women.

At the same time, the emphasis on the desirability of similar scenarios of self-realization for Ukrainian women suggests that they are ostensibly unattainable at the level of the current legislation of Ukraine, which is not true. Even a cursory analysis of the current legislative framework under the sight of the most sophisticated censor would not be able to find in existing laws the rules that would in any way restrict the rights of women.

Keywords: gender tolerance; gender racism; gender culture; gender discourse; gender roles; gender discrimination; patriarchy; matriarchy

Гендерная толерантность как альтернатива скрытому гендерному расизму (к полемике с А. Кись)

О. И. Пархоменко, Классический частный университет, Запорожье, Украина

Статья посвящена проблеме гендерной толерантности как альтернативе скрытому гендерному расизму. Автор, в результате проведенного анализа, приходит к выводу о том, что точка зрения О. Кись содержит дельные утверждения.

Цитування даної статті: Пархоменко О. І. Гендерна толерантність як альтернатива прихованому гендерному расизму (до полеміки з О. Кісь) / О. І. Пархоменко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 12. – С. 49-54.

Citation of this article: Parkhomenko, O.I. (2017). Henderna tolerantnist yak alternatyva prykhovanomu hendernomu rasyzmu (do polemiky z O. Kis) [Gender tolerance as an alternative to hidden gender racism (to the polemic with O. Kis)]. *Scientific and theoretical almanac «Grani», 20 (12), 49-54.*

Received: 13.12.2017

Accepted: 21.12.2017

касаючися формального статусу жінчин, в соответствии с которыми последние не имеют достаточной, по мнению автора, власти над мужчинами. Учитывая то обстоятельство, что наше общество формально имеет патриархальную структуру (вроде как матриархата не может быть в принципе) и, исходя из принципа гендерного равенства, во многих сферах общественной жизни женщины являются формально дискриминированными.

Такими сферами, где проявляются маркеры формальной дискриминированности, являются процедура принятия на работу и размеры оплаты труда, которые ниже чем у мужчин. И это действительно обуславливает несколько меньшие возможности сделать карьеру, что связано с объективными факторами (беременность, рождение ребенка и уход за ним). Выполнение материнских функций приводит к потере профессиональных навыков и, после выхода из отпуска по уходу за ребенком, требует определенного времени на их восстановление, что влияет на конкурентоспособность по сравнению с другими кандидатами на рынке труда. В то же время, автор считает, что О. Кись несколько проигнорированы неформальные маркеры власти, которыми обладает женщина в украинском обществе.

Ключевые слова: гендерная толерантность; гендерный расизм; гендерная культура; гендерный дискурс; гендерные роли; гендерная дискриминация; патриархат; матриархат

Постановка наукової проблеми. Дослідження можливого і належного впливу принципу толерантності на процес формування адекватних сучасним реаліям гендерних символів і їх інтерпретацій в українській культурі виявляє цікавий факт взаємозв'язку сучасного етапу глибоких змін в суспільно-політичному та духовному житті, які проходить Україна, і виникнення у зв'язку з цим конфліктів «старих» (колишніх соціальних інститутів, законів, традицій) та елементів «нових» соціальних інституцій.

У гендерному аспекті цей конфлікт здобуває вираження в укорінених (архаїчних) поняттях про мужність і жіночість, які вступають в протиріччя із новими культурними ідеалами, що ґрунтуються на досяжності життєвих прагнень, які не є обмеженими рамками статі. Це виявляє себе в образах сучасної масової культури та ЗМІ, що чинять серйозний вплив на суспільну та індивідуальну свідомість. Серед домінуючих типів гендерних ролей репрезентацій в сучасному українському суспільстві виступають: «неотрадиціоналістський», «гедоністичний» і «ліберальний». Дослідницький інтерес стосується виявлення ступеню впливу принципу толерантності на їх формування, відтворення та одночасне вимушене співіснування, враховуючи мінливі соціокультурні умови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми. І. Бахофен у своїй класичній праці, присвяченій материнському праву, відзначає, що гінекократична культура в першу чергу має нести на собі цей відбиток, є внутрішні підстави жіночої природи, її глибоке, повне передчуттів осягнення божества, яке, сплавляючись із почуттям любові, і в найдикіші часи давало жінці, особливо матері, виключно дієву релігійну силу.

Автор зауважує, що піднесення жінки над чоловіком викликає подив через суперечність розподілу фізичної сили між статями. Діючі закони природи дозволяють передавати гендерну владу найсильнішому. І якщо вона переходить до жінок, то це означає, що в дію вступили інші сторони людської природи. Дослідник наголошує на ірраціональності гінекократії та матернолатрії як інституцій, що справляли великий вплив як на чо-

ловіків, так і на освіту та культуру всього народу, завдяки тому що «жіночий дух є спрямованим до надприродного, божественного, непідвладного закономірності і дивного» [1].

О. Кись намагається полемізувати з еволюціоністами, які, мовляв, не змогли довести теорію матриархату, оскільки, за словами авторки, «антропологам і етнографам так і не вдалось віднайти жодного суспільства, де б жіноча стать була престижнішою за чоловічу, а самі жінки посідали верхні щабелі соціальної ієрархічної драбини, мали легітимні владні повноваження чи вирішальний голос у прийнятті загальносуспільних рішень. Про матриархат майже забули і він тихо нидів на загімках науки» [4].

Найцікавіше, що доволі одностороннє (позитивістськи-раціоналістичне) мислення самої авторки дозволяє їй робити висновки про те, що якщо жінки не є представленими в законодавчому органі країни, або ж не мають легітимних повноважень, то вони не мають влади як такої!

Твердження це, вочевидь, потребує істотнішого обґрунтування, аніж просте посилення на «відсутність матриархату» і «патріархату як релігії гноблення».

Можна до певної міри погодитись із авторкою в тому, що унаочнення гендерних асиметрій в Україні є доволі помітним в політиці. І це, по суті, виступає одним із найважливіших закидів авторки щодо інтолерантності сучасного гендерного порядку, який не відповідає стратегії становлення громадянського суспільства. Причому багатьма чоловіками і жінками означені явища дискримінації не пов'язуються із тіньовим впливом жінок політиків на чоловіків-політиків, а припускають суто формалістичне уявлення про те, що якщо жінкам відводиться другорядна роль у складі органів влади, то це і є та сама дискримінація, яка не піддається жодному сумніву.

Водночас авторка дещо ігнорує соціо-гендерний тренд зміни соціально-політичних та економічних умов, обумовлює зміни не тільки гендерних стандартів, а й цінностей життя жінок. Адже зміна соціокультурних умов тягне за собою зміну чоловіків. Прискорене руйнування традиційної системи гендерного поділу праці у виробничих

відносинах; втрата чоловіками колишньої монополії на публічну владу; еволюція шлюбно-сімейних відносин у сторону рівності подружжя та заміни поняття батьківської влади батьківським авторитетом – усе це змінює уявлення чоловіків про самих себе [10, с. 66].

Подібні гендерні трансформації авторка ототожнює із маскулінізацією жіночого типу особистості (вказуючи на те, що це також патріархат), не враховуючи при цьому того, що паралельно із маскулінізацією жінок відбувається формування пасивно-фемінного типу особистості у чоловіків. Більше того, якщо враховувати, що цей тип гендерної організації характеру, як стверджує Ю. Романенко, вже є домінуючим в українському суспільстві, то додаткова фемінізація чоловіків може бути ще більш небезпечною [11].

Зайвий радикалізм дослідниці виявляється в тому, що в її статті мова йде не про перетворення жінок на чоловіків і навпаки, а про зняття нормативних заборон і обмежень в ім'я свободи особистості та раціоналізму, що дозволить проявитися індивідуальним властивостям особистості, не обов'язково пов'язаним зі статтю. Крім того, авторка дещо зміщує ідею рівності з поняттям «однаковості», що в соціо-гендерному відношенні виглядає утопічним.

Цілі статті та постановка завдань. Метою статті є визначення впливу різних гендерних дискурсів на концептуалізацію гендерного расизму та толерантності. Завданнями статті, у зв'язку з окресленою метою, є визначення гендерних дискурсів та окреслення ключових напрямків їх впливу на зростання гендерної толерантності/інтолерантності, що складає предмет полеміки із О. Кісь [4].

Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів. Звернення до «традиції» в українському суспільстві містить соціо-гендерні експектації щодо «природного» призначення чоловіків і жінок, гендерно-диференційованого поділу праці, влади, доступу до ресурсів суспільства. При цьому чоловікам пропонується домінуюче, а жінкам підлегле становище (на перевагах контракту «домашньої господині»), за чоловіком залишається гендерно-рольовий набір єдиного й успішного годувальника сім'ї. Але в ринкових умовах виконувати функції єдиного й успішного годувальника сім'ї вдається далеко не всім чоловікам. Те саме стосується також рольового набору покірливої, повністю залежної від чоловіка домогосподарки, яка навряд чи влаштовує сучасну українську жінку [3; 5-6].

Проте, масова культура й реклама, повторюючи традиційні образи, нехай і в оновленому форматі, але в найрізноманітніших варіаціях, працює на посилення консервативних гендерних стереотипів і сприяє на рівні суспільної свідомості закріпленню ієрархії та нерівності за ознакою статі. Але, в

той же час, традиціоналістські стереотипи, володіючи безумовною стійкістю, містять у собі культурний фенотип, транслуючи досвід попередніх поколінь. Однак, оскільки вони є побудованими на прихованих гендерних ієрархіях матріархального змісту, то не відповідають реаліям часу й потребують глибокого переосмислення з метою гармонізації взаємин чоловіків і жінок в інституціональному та міжособистісному спілкуванні [2, с. 20-111].

Про що йдеться? Йдеться саме про неформальну та тіньову владу українського жіноцтва, яка впливає із неписаної аксіоматики соціальної моралі та міфологізованої буденної свідомості.

Так, наприклад, для судових органів при прийомі рішення щодо залишення дитини з батьком або матір'ю (при наявності рівного права на виховання дитини) українське судочинство в лічених випадках схиляється в бік залишення дитини з батьком. Не можна було б визнати, що функції виховання та соціалізації дитини є такими вже факультативними в системі гендерної та соціальної влади. А якщо ці функції є ще й фактично унормованими на рівні чинного сімейного законодавства, то чи можуть бути ще які-небудь сильніші важелі впливу на чоловіків?

Нині дуже впливовою для посилення українського матріархату є гедоністична гендерна репрезентація образів жінок, яка просувається ЗМІ і активно формує нову гендерну картину світу, справляючи особливо потужний вплив на молоде покоління. Як продукт західної постіндустріальної культури, ця стратегія бере за основу символічний гендерний ряд, у якому задоволення жінки чоловіком стає культурним еталоном [9].

Але питання: чи не містить українська гендерна культура вже наявні гедоністичні стратегії, орієнтовані на послуговування чоловіками як інструментами задоволення жінок? Це є вірним як щодо радянської, так і пострадянської гендерної культури в Україні.

У публікаціях І. О. Святненка [7-9] з цього приводу містяться посилання на цікаві приклади з гендерного повсякдення. Автор констатує, що роль чоловіків у змішаних компаніях (таких, що складаються з чоловіків і жінок) автоматично означає взяття на себе чоловіками як мінімум двох ролей: ролі спонсора проектів відпочинку/споживання жінок та ролі ем'юзера (розважальника-тамади), який має забезпечувати соціо-культурні розваги жіночої частини неформальної групи.

Найважливішу роль у подібному спілкуванні відіграють маніпуляції сексуальністю та матеріальними статками, які розглядаються як головні механізми й дозволяють жінкам маніпулювати чоловіками. При цьому йдеться про такі способи використання жінками знаків сексуальної уваги, адресація яких чоловіками неминуче втягує останніх у гендерну гру за першість і вищість в очах жінок. Зрозумілим є те, що ґрунтовані на стерео-

типах псевдо-мужності та псевдо-жіночності гендерні ігри призводять до відчуження між статями й міжгендерного розшарування, що занурює суспільство в стан перманентного конфлікту.

На тлі вже наявної у жіноцтва міфологізованості їхніх образів, а також влади у сфері встановлення стандартів соціальної моралі, на думку автора, консьюмеристський дискурс задоволення жіноцтва ще більше посилює інтолерантність. Він є надзвичайно небезпечним ще й тим, що в умовах вже наявного матріархального сексизму закликає жінок сприймати чоловіків (поруч з уже наявним їх сприйняттям як годувальників-спонсорів) як засіб для досягнення споживацько-гедоністичних цілей у сфері психічної експлуатації [2, с. 70-100].

Іншими словами, маючи перманентне незадоволення щодо рівня матеріальних статків, сама стратегія, на думку автора, призводить до ще більшого невдоволення чоловіками та посилення морального пресингу на них з усіма можливими щодо особистості чоловіка деградаційними наслідками.

Не менш конфліктогенним є ліберальний гендерний дискурс, який є супутнім егалітарній культурі рівності статей і передбачає зміни в соціо-гендерній структурі. Під рівністю в такому дискурсі розуміється як рівність прав та можливостей, так і рівність результатів, що передбачає усунення бар'єрів на шляху вільного доступу до суспільних ресурсів чоловіків і жінок.

Ліберальний гендерний дискурс, побудований на принципі толерантності, демонструє ідею, що жінки мають рівні з чоловіками права й можуть орієнтуватися на різні ролі, ставати професіоналами або домогосподарками, відповідно до свого вибору. При цьому соціальний контракт жінки «працюючої матері» (який виник ще в соціалістичний період) трансформується в контракт «професійної жінки», головним орієнтиром якого є професійні досягнення.

Отже, сталонними образами для наслідування у жінок стають самостійні, сильні, інтелектуальні, талановиті, успішні жінки.

Водночас зацентровування на бажаності подібних сценаріїв самореалізації для українського жіноцтва говорить про те, що вони є нібито недосяжними на рівні чинного законодавства України, що не відповідає дійсності. Навіть побіжний аналіз чинної законодавчої бази під поглядом найприскіпливішого цензора не зміг би відшукати в діючих законах норми, які в будь-якій сфері обмежували б права жінок.

Тому вимоги щодо рівності при її фактичній наявності означають на ділі не вимоги щодо рівності, а вимоги щодо привілеїв, себто, запит на конструювання гендерно-асиметричних норм, у яких жінкам надавалися б певні переваги у порівнянні з чоловіками. Більше того, і від чоловіків в умовах ринкової економіки вимагається енергія,

ініціатива, незалежність, цілеспрямованість. Тобто на перший план виходять андрогінні особистісні якості і життєві стратегії, які є однаково цінними для чоловіків та жінок. Але андрогінія сама по собі виключає соціогендерні переваги.

Тому розмивання гендерних кордонів, яке є спрямованим на утвердження нібито не існуючої соціо-гендерної рівності, потребує в сучасних умовах граничного напруження особистісних якостей, підприємливості та професіоналізму, і тому має далекосяжні соціальні наслідки. Подібна претензійність, яка є далекою від гендерного егалітаризму, призводить до зниження рівня взаєморозуміння й емоційної близькості в українських чоловіків і жінок, що в підсумку призводить до відчуження між статями.

Роль толерантності в цьому випадку набуває найвищої істотності. Вона стає водночас і умовою формування сучасної гендерної культури, яка ґрунтується на внутрішній готовності людей приймати рівність гендерних відмінностей, і внутрішнім чинником конституювання гендерних ідеалів та символів, які спрямовують гендерну поведінку у векторі мінімізації конфлікту традиційних і нових канонів в образах чоловіків та жінок. Формування культури гендерної рівності є тривалим процесом, який стосується глибинних шарів суспільної та індивідуальної свідомості, що передбачає глибокі зміни в гендерному життєустрої. Але ми доходимо висновку, що ліберальний тип гендерної культури, незважаючи на свою умовність і тимчасову приналежність до формування типу культурних гендерних символів (на відміну від стійких традиційних), у своїй спрямованості не веде до подолання прихованих гендерних асиметрій в українському суспільстві. Це пов'язано зокрема з тим, що владу над чоловіком жінка отримує завдяки маніпулятивним способам, які не відображаються в законодавстві, не усвідомлюються переважно більшістю чоловіків та за своєю суттю є міфологізованими. Наприклад, жінки слабка стать і з цього випливає, що їм необхідно допомагати, поступатися дорогою, місцем, оплачувати за неї рахунок в кафе, ресторані і т.д. Чоловіки, виховані в такій системі координат, навіть не задумуються над цим станом речей і вважають його за константу. Тобто можна дійти висновку про те, що влада жінок над чоловіками неформально утримується за допомогою міфологізації чоловічих обов'язків перед жінкою і активно експлуатацією цих міфів жінкою задля утримання та навіть розширення контролю над чоловіками.

Таким чином, особливістю гендерних відносин в Україні є те, що «модернізація згори», посилюючи основи вже усталеного матріархату, детермінує виникнення гендерних конфліктів на тлі міксування модернізованих образів американської гендерної культури і архаїчних соціальних уявлень та соціальних відносин. Не можна не враховувати

той факт, що головним суб'єктом і носієм соціального панування в умовах звичного для України соціо-гендерного порядку більшою мірою залишаються жінки, соціальний стан, діяльність, життєві стратегії є преферованішими в чинному законодавстві (соціальному, сімейному, кримінальному і т.п.) значно радикальніше, аніж звичайні чоловічі права. Оскільки процес американізації гендерної культури радикалізує також індивідуальну і колективну гендерну самосвідомість, то нашарування фемінізму на матріархальний сексизм та ідеологію прихованої жіночої надцінності породжує доволі небезпечні гібриди у сфері гендерної ідеології.

Ідеологія «переходу до ринку» виправдовує значні соціальні витрати, які супроводжують ринкові реформи, і, висуваючи ринкову раціональність та ефективність у якості основних пріоритетів, створює додаткові можливості для того, щоб розглядати погіршення становища жінок у сфері зайнятості та зниження їх соціальної захищеності як небажане, а всі витрати перекидати на плечі чоловіків, вважаючи їх неминучими для досягнення прогресу ринкової економіки.

Не випадково соціально-економічна модернізація в Україні сприяє створенню системи цінностей, у центрі якої перебуває ідея особистого успіху, яка є нібито незалежною від статевої сегрегації. І ця «нова» культура, яка сприймається чоловіками і жінками з вікової когорти молодих поколінь, мало сприяє вибудовуванню життєвих стратегій, які характеризуються адаптацією до соціальної кризи і розширенням меж життєвого вибору.

Тому на цьому тлі в соціо-гендерній свідомості часто виникає проблема подвійного стандарту: з одного боку толерантне ставлення до гендерної

рівності у різних сферах економічного й політичного життя, доступність професійної кар'єри та світу бізнесу для жінок, заснованих на стратегії егалітарних гендерних відносин. З іншого боку – утвердження під гаслами гендерної рівності ще більш жорсткого порядку соціо-гендерного домінування жінок. І цей порядок включає вже не лише й без того значну тіню владу, але і привілей політико-економічного формату та придушення жалюгідних залишків маскулітних цінностей і моделей поведінки.

Висновки. Точка зору О. Кісь містить слушні твердження щодо формального статусу жінок, у відповідності до яких останні не мають достатньої, на погляд автора, влади над чоловіками. Зважаючи на ту обставину, що наше суспільство формально має патріархальну структуру, (начебо матріархату не може бути в принципі) і, виходячи з принципу гендерної рівності, в багатьох сферах суспільного життя жінки є формально-дискримінованими. Такими сферами, де виявляються маркери формальної дискримінованості, є процедура прийняття на роботу та розміри оплати праці, нижчі ніж у чоловіків. Із цього дійсно випливають дещо менші можливості зробити кар'єру, що пов'язано з об'єктивними чинниками (вагітність, народження дитини та догляд за нею). Виконання материнських функцій призводить до втрати професійних навичок і, після виходу з відпустки по догляду за дитиною, потребує певного часу на їх відновлення, що впливає на конкурентоспроможність порівняно з іншими кандидатами на ринку праці. У той же час, авторкою дещо проігноровано неформальні маркери влади, якими володіє жінка в українському суспільстві.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бахофен І. Материнское право / І. Бахофен. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/klass/04.php
2. Ерасов Б. С. Социальная культурология / Б. С. Ерасов. – Москва: Аспект Пресс, 1995. – 591 с.
3. Здоровега Н. І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні / Н. І. Здоровега. – Київ: Наукова думка, 1974. – 160 с.
4. Кісь О. Кого оберігає берегиня, або матріархат як чоловічий винахід. – Режим доступу: <http://krona.org.ua/oksana-kis-kogo-oberiga-bereginya.html>
5. Кривоший О. П. Жінка в історії запорізького козацтва / О. П. Кривоший // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Жінки України: сучасний стан і перспективи» (20-24 червня 1995 року). – Київ, 1995. – С. 45-47.
6. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Дохристиянські вірування українського народу / І. Огієнко. – Волинь: Вінніпег, 1981. – 424 с.
7. Святненко І. О. Гендерна культура як соціологічний концепт: до постановки проблеми / І. О. Святненко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2015. – Т. 10. – № 1. – С. 103-109.
8. Святненко І. О. Культурно-ціннісні складники української гендерної культури в соціосистемологічному вимірі / І. О. Святненко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2015. – Т. 12. – № 1. – С. 86-91.
9. Святненко І. О. Візуальний символізм матріархально-кібелічних образів в міфологічних репрезентаціях гендерної культури / І. О. Святненко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2016. – № 5. – С. 76-82.
10. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности / М. Фуко. – Москва: Касталь, 1996. – 447 с.
11. Этническая идентичность: социосистемологическое измерение геополитики / ред.-коорд. Романенко Ю. В. – Киев: Меркьюри-Подолье, 2016. – 369 с.

REFERENCES

1. Bahofen, I. *Materinskoє pravo [Parent law]*. Retrieved from: http://www.gumer.info/bogoslov_buks/relig/klass/04.php [in Russian].
2. Erasov, B.S. (1995). *Socialnaya kulturologiya [Social culturology]*. Moskva: Aspekt press [in Russian].
3. Zdorovega, N.I. (1974). *Narisi narodnoi vesilnoi obryadovosti na ukraini [Essays on folk wedding ceremonies in Ukraine]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
4. Kis, O. *Kogo oberigae bereginya, abo matriarxat yak cholovichij vinaxid [Whom protects the savage, or matriarchy as a male invention]*. Retrieved from: <http://krona.org.ua/oksana-kis-kogo-oberiga-bereginya.html> [in Ukrainian].
5. Krivosij, O.P. (1995). Zhinka v istorii zaporizkogo kozactva [A woman in the history of Zaporozhye Cossacks]. Proceeding from: *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Zhinky Ukrainy: suchasnyi stan i perspektyvy» – International Scientific and Practical Conference «Women of Ukraine: Current State and Prospects»*. (pp. 45-47). Kyiv [in Ukrainian].
6. Ogienko, I. (Mitropolit Ilarion) (1981). *Doxristijanski viruvannya ukraïnskogo narodu [The pre-Christian beliefs of the Ukrainian people]*. Volin: Vinnipeg [in Ukrainian].
7. Svyatnenko, I.O. (2015). Genderna kultura yak sociologichnij koncept: do postanovki problem [Gender culture as a sociological concept: to the problem]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 10 (1), 103-109 [in Ukrainian].
8. Svyatnenko, I.O. (2015). Kulturno-cinnisni skladniki ukraïnskoï gendernoi kulturi v sociosistemologichnomu vimiri [Cultural and Values Components of Ukrainian Gender Culture in Socio-Systematic Dimension]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 12 (1), 86-91 [in Ukrainian].
9. Svyatnenko, I.O. (2016). Vizualnij simbolizm matriarxalno-kibelichnix obraziv v mifologichnix reprezentacijax gendernoi kulturi [Visual symbolism of matriarchal-cybelotypes in the mythological representations of gender culture]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, (5), 76-82 [in Ukrainian].
10. Fuko, M. (1996). *Volya k istine: po tu storonu znaniya, vlasti i seksualnosti [The need to truth: beyond knowledge, power and sexuality]*. Moskva: Kastal [in Russian].
11. *Etnicheskaya identichnost: sociosistemologicheskoe izmerenie geopolitiki [Ethnic identity: the socio-systemological dimension of geopolitics]*. (2016). Red.-koord. Romanenko, Yu.V. Kyiv: Merkyuri-Podole [in Russian].

Пархоменко Олег Іванович – аспірант
Класичний приватний університет
Адреса: 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б
E-mail: parkhomenko_oleg@ukr.net

Parkhomenko O. – Postgraduate
Classic private university
Address: 70B, Zhukovskoho str., Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: parkhomenko_oleg@ukr.net